

Lidia Szkaradnik

Ustroń

Z badań nad działalnością Związku Robotników Metalurgicznych w Austrii – Grupy Miejscowej w Ustroniu u schyłku XIX w. Część I

Początki ustronńskiego hutnictwa i przetwórstwa żelaza w oparciu o rodzime surowce sięgają lat 70-tych XVIII wieku. Jest to więc jeden z najstarszych ośrodków hutnictwa na Śląsku Cieszyńskim. O lokalizacji huty na tym terenie przesądziły zasobne i płytko położone pokłady rudy żelaza, ale też duże ilości drzewostanu bukowego wykorzystywanego w procesie hutniczym oraz usytuowanie Ustronia nad rzeką Wisłą, której wody wykorzystywano do napędu maszyn oraz transportu drewna.

Muzeum Hutnictwa i Kuźnictwa w Ustroniu posiada niektóre archiwalia związane z dziejami miejscowej huty (funkcjonującej w latach 1772 – 1897) i do dziś istniejącej kuźni. Najstarsze z tych materiałów historycznych dotyczą powstania huty i pochodzą z 1771 r. Oto fragment pisma Józefa Gotschalkowskiego, odpowiedzialnego za tą inwestycję (tłum. z j. niem.): „Waszym Ekscelencjom i tamtejszemu Wysokiemu i Chwalebnemu Cesarsko – Królewskiemu Urzędowi pragnę jak najposłuszniej donieść o spostrzeżeniach dokonanych w komornych wsiach ich Królewskiej Wysokości: Cisownicy i Ustronia, gdzie znaleziono dużo dobrego kamienia żelaznego. Po próbach z nim w młotowni frydeckiej dokonanych, zdecydowano się w Ustroniu nad rzeką Wisłą postawić wielki piec z trzema prażalnikami, tudzież kompletną hutę żelaza urządzić”¹.

Na początku XIX w. funkcjonowały w Ustroniu następujące zakłady: huta, kuźnia, odlewnia, gwoździarnia, walcownia i kilka mniejszych warsztatów. W połowie XIX w. uruchomiono kotłarnię, zakład budowy maszyn i mostów żelaznych. O przemysłowym charakterze tej miejscowości pisano wówczas następująco: „Ustroń dziś przybrał charakter miejsca fabrycznego. Ruch i łoskot w fabrykach, dym wydobywający się z niezliczonych kominów wysokich i z całego szeregu kopców węglarzy nie służy bardzo do uprzyjemnienia i wyzdrowienia kuracjuszków”².

W II połowie XIX w. miejscowa ruda żelaza zaczęła się wyczerpywać i część ustronńskich zakładów uległa likwidacji. Mimo to, w 1895 r. w pozostałych obiektach zatrudniano: 605 robotników w fabryce maszyn oraz 175 w hucie i odlewni.

Stanowili oni jedno z większych skupisk robotniczych w tej rolniczej części Śląska Cieszyńskiego³.

Samowola przedsiębiorców w zakresie ustalania stawek plac i długości dnia pracy oraz brak ustawodawstwa socjalnego spowodowały, że już na początku lat 90-tych XIX w. robotnicy w ustronńskich fabrykach zaczęli zakładać pierwsze stowarzyszenie zawodowe, a z większych ośrodków przemysłowych m. in. z Czech zaczęły docierać do Ustronia materiały agitacyjne⁴.

Pierwsze, tajne zebranie miejscowych robotników zorganizowano w gospodzie w Golezowie – Równi, ponieważ nikt z ustronńskich restauratorów nie chciał wyrazić na to zgody. Od początku zebrania cieszyły się dużym zainteresowaniem pracowników fabryki, mimo represji ze strony dyrekcji, co w konsekwencji powodowało często zwolnienie z pracy aktywnych działaczy⁵.

Muzeum Hutnictwa i Kuźnictwa posiada księgę, będącą w formie rękopisu w języku polskim, podpisaną jako: „Protokół Grupy miejscowej w Ustroniu”, gdzie zawarto protokoły posiedzeń zarządu i walnych zebrań organizacji zawodowej za lata 1894 – 1908⁶. W dotychczasowych opracowaniach naukowych wymieniano ją jako Stowarzyszenie Zawodowe Robotników w Ustroniu, tymczasem w protokołach posiedzeń zapisywano nazwę: „Grupa miejscowa w Ustroniu”, a od 1901 r.: „Związek Robotników Metalurgicznych w Austriji – Grupa Miejskowa Ustroń” lub rzadziej: „Filia Unii Robotników Kruszcowych – Ustroń”⁷.

Zgromadzenie konstytucyjne tejże organizacji odbyło się 18 III 1894 r. z udziałem 70 osób. Na pierwszym zebraniu, podobnie jak na wielu następnych, obecny był przedstawiciel Stowarzyszenia Centralnego Robotników w Bielsku, obejmującego swym zasięgiem również Ustroń. Początkowo istniały trudności ze znalezieniem sali posiedzeń w tej miejscowości, lecz od 1894 r. zgromadzenia odbywały się systematycznie w lokalu Jerzego Prażaka, który również wchodził w skład pierwszego zarządu⁸.

Już w połowie lat 90-tych XIX w. z inicjatywy cieszyńskiej socjaldemokracji zaczęto organizować w Ustroniu obchody pierwszomajowe. Początkowo urządzało je wieczorem po pracy, przy Źródle Żelazistym, w dolinie potoku Gościradowca, a po kilku latach obchody przeprowadzano w centrum Ustronia w pobliżu Hotelu Kuracyjnego i łączono działalność polityczną z kulturalną. Było to najważniejsze święto proletariatu i corocznie w tej miejscowości zbierali się również robotnicy z okolicznych wiosek⁹.

Na wielu posiedzeniach zarządu organizacji zawodowej ustronńskich robotników jednym z najważniejszych punktów porządku dziennego było przyjmowanie nowych członków. Byli oni obecni na zebraniu, a ich nazwiska wymieniano w protokołach. Zajmowano się także uzyskiwaniem składek członkowskich, udzielaniem zapomóg członkom tego związku, chorującym lub będącym bez pracy, organizowaniem legitymacji członkowskich, dystrybucją prasy socjalistycznej i materiałów agitacyjnych¹⁰.

W pierwszych latach działalności związku zawodowego w Ustroniu walne zgromadzenia odbywały się co roku, najczęściej w lutym. Wybierano wówczas nowy

zarząd, który liczył 8 – 10 osób. Początkowo skład zarządu corocznie wymienia-
no, potem sytuacja ustabilizowała się. W latach 1897–1902 funkcję przewodni-
czącego stowarzyszenia pełnił Jan Sztwiertnia, a sekretarzem przez wiele kadencji
był Andrzej Mitrenga. Niektóre osoby wchodziły wielokrotnie w skład zarządu¹¹.

Demontaż i likwidacja ustrońskiej huty, a potem odlewni, na przełomie XIX i
XX w., stanowiły trudny okres dla miejscowej załogi, której stan ilościowy znacz-
nie pomniejszono w stosunku do czasów prosperity, przypadających na połowę
XIX w. Zachowały się pamiętniki ustrońskich robotników, rejestrujące wiele pro-
blemów związanych ze zmniejszeniem załogi. Kryzys ten spowodował paupery-
zację ustrońskiej społeczności¹².

Kilkakrotne, solidarne wystąpienia ustrońskiego proletariatu, mające na celu
wywarcie presji na dyrekcję w kwestiach znormalizowania płac spowodowały
niewielkie zmniejszenie samowoli personelu nadzorczego. Nadużycia w tej dzie-
dzinie były nieraz piętnowane przez cieszyńskie gazety socjalistyczne, „Rów-
ność” i „Robotnik Śląski”¹³.

Przytoczone poniżej protokoły podaje się zgodnie z oryginalną pisownią i
interpunkcją. Zauważa się spore niekonsekwencje w pisowni, toteż często ten sam
wyraz pisany jest przez jednego protokolanta na różne sposoby. W początkowych
protokołach rzeczowniki w większości pisano wielką literą, bowiem autorzy pro-
tokółów kończyli szkoły utrakwistyczne i zastosowali tu zasadę z języka niemiec-
kiego. Zauważono sporo niekonsekwencji w pisowni imion, które w jednym pro-
tokole pisane były po niemiecku, w innym po polsku, lecz i w tym przypadku
pisownia była zróżnicowana, co również pozostawiono bez zmian. Księga proto-
ków ustrońskiej organizacji zawodowej znajdująca się w Muzeum Hutnictwa i
Kuznictwa obejmuje lata 1894 – 1908, a poniżej przedstawiono dokumentację do
1899 r., co stanowi pierwszą część prezentacji tego źródła.

1

Protokół

z konstytuującego zgromadzenia z dnia 18 Marca 1894 Grupy miejscowej Ustroń.
Przytomni jako Zastępca Żądu p. Dr Jeleń i 70 Członkuw.

Towarzysz Czyst od Stowarzyszenia Centralnego w Bielsku otwiera Zgroma-
dzenie o godz. 4 po południu i daje znać pożątek dzienny, na którym tylko jeden
Punkt stoi, atoli Wybur Członków do Zażędu dla Grupy miejscowej w Ustroniu.

Wybrani zostali Wilhelm Czerny jako Przewodniczący jako Zastępca Andreas
Lipowczan i Johann Herczyk. Za Sekretarzy Johan Krzywoń Paul Niemietz i Johan
Kolarczyk. Za Kasyerów Georg Prażak Johan Sztwiertnia i (...) Śliż. Za Biblioteka-
ży Johan Podżorny Georg Holewa i Johan Białoń.

Powyższy wyznaczeni Członkowie zostali od zgromadzenia jednogłośnie przy-
jęci.

Sekretarz:
Krzywoń

Przewodniczący:

2

Protokoł

z gromadzenia z dnia 3 Czerwca 1894 Grupy miejscowej w Ustroniu
Przytomni Jako Zastympeca rządu Pan dr Jelen i 90 Członków.

Towarzysz Wilhym Czernin Jako Przewodniczący Grupy Miejskowej WUstro-
niu otwjera z gromadzynie o godz. 4 tej po Południu i daje znac Porządek dzienny
Na Którym 2 Ponkta stoją 1. Osmi godzinnej Pracy Który Trzymał Odczyt Andry-
jas Pisz ZBielska. Ponkt drugi Wniosek zażądania w każdym trzeciom niedziele
Wmiesiacu Zgromadzenie.

Johann Krzywoń

3

Protokoł

z posiedzenia Wydziału Stowarzyszenia Grupy Miejskowej w Ustroniu na dniu
30 lipca 1894.

Wydziału Stowarzyszenia Zastępstwo podług Stowarzyszenia Centralnego w
Bielsku Byli Przytomni Jerzy Prażak Kolarczyk Jan Niemczyk Paul Sztwiertnia
Jan Białoń Jan Podżorni Jan Cholewa Jerzy Krzywoń Jan.

Dał Wniosek Krzywoń Jan żeby dla Jerzygo Ferfeckigo dać Zapomogi 10 fl
ryńskich z powodu Trzy Miesięcznej choroby z kasy Towarzystwa w Ustroniu.

Sprawa ta co nie została załatwiona, to jest Kasa Związkowa we Wiedniu zosta-
ła odroczone do nastympującego z gromadzynia.

Johan Krzywoń

4

Protokoł

z posiedzynia Wydziału Grupy Miejskowej na dniu 26/2 1895 w Ustroniu.

Byli Przytomni Lipowczan Krzywoń Herczyk Cholewa Sztwiertnia Niemczyk
Podżorni Prażak.

Naporządku dziennym ma wniosek Jerzygo Cholewy o zapomoge z powodu
długiej Choroby Jana Brozdy, którzy członkowje wyszej wymienieni Jednogło-
śnie uchwalili 6 fl (...) Wyplacić z Kasy miejscowej.

Ponkt 2. Jedno głośnie uchwoli na 10 Marca u Pana Hetera z gromadzyni o 2
godzinie Popołudniu.

Johan Krzywoń

5

Protokoł

z Walnego Zgromadzenia Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 28 Czerwca

roku 1896.

Przewodniczył towarzysz Jan Nykiel z Bielska, zastępca przewodniczącego Stowarzyszenia Metalowego w Bielsku – porządek dzienny był następujący

1. Zagajenie 2. Odczyt 3. Wybory do zarządu 4. Wnioski

po zagajeniu udzielił przewodniczący głosu towarzyszowi Franciszkowi Sajakowi z Bielska, który wygłosił Odczyt na temat znaczenie i korzyści stowarzyszeń i zaznaczył co może zrobić dobry zarząd dla stowarzyszenia - Następnie przystąpiono do wyborów Przewodniczącym obrano Jana Górnika zastępcą Andrzeja Cieślara drugi zastępca Paweł Wróbel. Sekretarzem Andżyj Gajdacz, zastępca Jan Wantulok Kasjerem Jan Sztwiertnia zast Georg Czyż - rachmistrzem Paweł Miech bibliotekarz Andrzej Mitrynga - Wniosków niebyło żadnych po wyczerpaniu porządku dziennego zamknął przewodniczący zgromadzenie o godzinie jedenastej przedpołudniem w obecności władzy pana Komisarza Jelenia z Bielska.

6

Protokoł

z posiedzenia zarządu Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 9 Sierpnia roku 1896.

Przewodniczący Jan Górniak Otworzył posiedzenie z następującem porządkiem dziennem 1 Odczytanie protokołu z ostatniego posiedzenia zarządu 2 Sprawozdanie z Kasy 3 Wnioski - Sekretarz przeczytał protokoł przyjęto, Kasjer zdał sprawozdanie z Kasy przyjęto

Wnioski- towarzysz Jan Sztwiertnia postawił wniosek aby dać zrobić szafe na Książki gazety i inne rzeczy ktuje stowarzyszenie posiada robote te od dano towarzyszowi Janowi Górnikowi wniosek został przyjęty jednogłośnie towarzysz Jan Górniak postawił wniosek aby dać zrobić trybune na ktorej będzie stał mowca na zgromadzeniu podczas mowy wniosek przyjęto robote oddano tow Górnikowi.

Obecni byli towarzysz Jan Sztwiertnia Andrzej Cieślar Paweł Wróbel- Paweł Miech- Andrzej Mitręga Andrzej Gajdacz powyczerpaniu porządku dziennego zamknął przewodniczący posiedzenie o godzinie 6 wieczor.

7

Protokoł

z posiedzenia zarządu Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 23 Sierpnia roku 1896 - Przewodniczący tow. Jan Górniak otworzył posiedzynie z następującem porządkiem dziennem: 1 Odczytanie protokołu 2 Sprawozdanie z Kasy 3 Wnioski

Sekretarz odczytał protokół - przyjęto Kasjer zdał sprawozdanie z kasy – przyjęto

Wnioski towarzysz Jan Górniak stawia wniosek aby się stowarzyszenie starało obudowę własnego domu wniosek przyjęto tow Andrzej Cieślar stawia wniosek aby członkowie uiszczali regularnie wkładki miesięczne aby to oznajmić na zgromadzeniu wniosek przyjęto Tow Jan Sztwiertnia stawia wniosek aby zapłacić za Książeczki legitymacyjne i Statuta do Bielska 30 Książeczek i 30 Statutów w kwocie 4 f 20 wniosek przyjęto

Obecnymi byli towarzysze Andrzej Cieślar- Paweł Miech- Andrzej Mitrynga- Jerzy Czyż- Paweł Wróbel Jan Sztwiertnia po wyczerpaniu porządku dziennego zamknął przewodniczący posiedzenie o godzinie 6 wieczór.

Sekretarz Andrzej Gajdacz

8

Protokół

z posiedzenia zarządu Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 20 Września roku 1896-

Przewodniczący towarzysz Jan Górniak Otworzył posiedzenie zarządu z następującym porządkiem dziennym 1 odczytanie protokołu 2 Sprawozdanie z Kasy 3 Przyjęcie nowych członków 4 Wnioski

Sekretarz odczytał protokół - przyjęto, Kasyer zdał sprawozdanie z kasy – przyjęto

Nowi członkowie są przyjęci- Śliwka Georg- Wiselka Paul- Świder Paul- Szarzec Michał- Cieślar Georg- Łabaj Jan- Pezda Jan- Szturc Jan- Pilch Jan- Marek Paul- Pietrorz Jan- Bujok Paul- Szalbut Andryjas- Cieślar Jan- Bujok Paul- Madzia Georg- Pinkas Michał- Bujok Paul- Polok Andżyj- Polok Jan- Madzior Paul- Madzior Jan- Poloczek Michał- Madzior Jan- Cieślar Jan- Raszka Paul- Pinkos Paul- Pilch Paul- Szturc Paul- Sztwiertnia Paul- Holewa Paul- Cieślar Jan- Raszka Andryjas- Brancek Jan- Wantulok Paul- Raszka Andżyj- Wantulok Georg- Procnj Andryas- Cieślar Paul- Byrtek Jan- Wilczek Paul.

Wnioski – tow. Górniak Jan stawia wniosek aby zapłacić Książeczki legitymacyjne i Statuta do Bielska. 30 Książeczek i 30 Statutów wniosek przyjęto- towarzysz Johann Sztwiertnia stawia wniosek, aby kupić książeczkę, w której się będą zapisywać wszyscy ci, którzy się chcą przyczynić dobrowolnymi datkami na Budowę własnego domu wniosek przyjęto Po wyczerpaniu porządku dziennego zamknął przewodniczący posiedzenie o godzinie 6 wieczór. Obecni byli- Jan Sztwiertnia Cieślar Andrzej Lazar Jan Wrobel Paul Mitrynga Andżyj Czyż Georg-

Gajdacz

9

Protokół

Sposiedzenia wydziału Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 22 Listopada roku 1896.

Zastępca przewodniczącego Andreas Cieślar otworzył posiedzenie z następującym porządkiem dziennym 1 Odczytanie Protokołu 2 Wnioski

Georg Czyż stawia Wniosek żeby się zgromadzenie odbywało każdego Miesiąca co trzecią Niedzielę. Wniosek jedno głosię dostał przyjęty.

3. Przyjęcie nowych członków. Nowi Członkowie przyjęci są – Szalbot Johann, Gutherc Leo, Śniegoń Johann, Podżorski Andreas, Cieślar Johann, Śniegoń Georg, Szalbot Paul, Cieślar Andreas, Bujok Andreas, Pilch Johann, Czyż Andreas, Szalbot Johann, Kozok Johann, Procnr Johann, Cieślar Andreas, Wiselka Paul, Wisel-

ka Andreas, Bujok Andreas, Bujok Paul, Bujok Johann, Szturc Johann, Byrtek Paul, Szturc Johann, Kornel Johann, Lanc Johann, Lipowczan Johan, Harczyk Johann, Cieślár Geor, Szarzec Michał.

Obecnymi byli Sztwiertnia Johann, Czyż Georg, Mitrenga Andreas, Miech Paul, Wróbel Paul, Wantulok Johann.

Posiedzenie zamknął zastępca przewodniczącego o osmej godzinie wieczor.

Za zast. sekr. Wantulok
pisał Mitrynga Andrzej

10

Protokoł

z Posiedzenia Wydziału Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 8-go Lutego 1897.

Zastępca Przewodniczącego Andreas Cieślár otworzył posiedzenie z następującym porządkiem dziennym. I Odczytanie Protokołu II Wnioski

Towarzysz Johann Sztwiertnia stawia Wniosek, żeby dać zapomogę Johannowi Tomiczkowi z powodu choroby w kwocie 5 zł. Przyjęte na dotychczas jednogłośnie

Obecnymi byli Georg Czyż, Johann Sztwiertnia, Paul Wróbel, Andreas Mitrenga.

Zamknięte posiedzenie o godzinie 9-tej Wieczór.

Zastępca sekretarza Johann Wantulok
pisał Andrzej Mitrynga

11

Protokoł

z Walnego Zgromadzenia grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 23-go Lutego 1897 r.

Przewodniczącego zastępca Andreas Cieślár Otworzył zgromadzenie z następującym porządkiem dziennę. 1 Zagajenie 2 Odczyt 3. Wybory do Zarządu 4. Wnioski

po Zagajeniu udzielił Przewodniczący głosu Towarzyszowi Franciszkowi Sojkowi z Bielska który wygłosił odczyt na temat znaczenie korzyści Stowarzyszeń i zaznaczył co może zrobić dobry Zarząd dla Stowarzyszenia. Następnie przystąpiono do Wyboru. Przewodniczącym wybrano Towarzysza Jana Sztwiertnię, Zastępcą Jerzego Lipowczana, Sekretarzem Towarzysza Andrzeja Mitrenga, zastępcą Johanna Steca, Kasjera Paul Chwastek, Zastępcą Jerzy Czyż., Rachmistrz Andreas Cieślár, Bibliotekarz Johann Lanc, Zastępca Johann Ślifka.

Wniosek postawił Johann Sztwiertnia żeby jeszcze dać zapomogi Johannowi Tomiczkowi 3 zł na wsparcie z powodu choroby Wniosek jedno głośnie przyjęty. 2-gi Wniosek stawia Andreas Mitrenga czy się Członkowie zgadzają na dotychczasową wkładkę Miesięczną 30 centów czy nie. Wniosek przyjęto, żeby wkładki były te same drugi Wniosek żeby było potrzebne wkładać także do Ferbarni kasy

Wniosek jedno głośnie przyjęty po wyczerpaniu porządku dziennego zamknął przewodniczący zgromadzenie o jedenastej godzinie przed południem w obecności władzy pana przełożonego gminy Andreama Brody

Pisał A. Mitrenga

12

Protokoł

S posiedzenia Wydziału Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 25-go Marca Roku 1897

Przewodniczący Johann Sztwiertnia otworzył posiedzenie z następującem porządkiem dzienne 1. Odczytanie Protokołu, 2. Wnioski, 3. Wpis nowych Członków.

Towarzysz Jan Sztwiertnia stawia wniosek żeby ci członkowie co mają pożyczane książki z Biblioteki żeby niepotrzymali dłuższy czas jak 21 dni a ktoby deli potrzył taką książkę musi płacić 1. centa sztrof dziennie i aby nie oddawały książki i nie pożyczaly w tych 3-ech dniach w Sobotę, w Niedzielę i Poniedziałek. Wniosek jedno głośnie dostał przyjęty.

Następuje przyjęcie Nowych Członków. Drozd Paul, Drozd Andreas, Wałach Jerzy, Madzia Jan, Cichy Jan, Nogawczyk Andreas, Ringer Sigmund, Gazurek Paul, Martinek Jan, Szklorz Paul, Mitrenga Paul, Szczuka Paul, Fober Jan, Mitrenga Jan, Cieślar Jan, Szarzec Paul, Raszka Jan, Szturc Paul, Cieślar Paul, Szalbot Paul, Jaworski Paul, Wiselka Jan, Cieślar Jan, Cieślar Paul, Marek Andreas, Ogiego Michał, Wantulok Jerzy, Lipowczan Paul, Budny Jozef, Budny Jan, Sikora Jan, Troszok Jozef, Nowok Jozef, Wyslych Jan, Czyż Paweł, Kral Andreas, Ukos Andrzej, Pilch Andreas, Chraścina Paul, Moskała Jerzy, Szalbot Adam, Szalbot Jan, Ślifka Jan, Krzywoń Jan, Niemiec Jan, Siwy Tom., Małyjurek Franc., Cieślar Andreas, Kiswa Jan, Żarłok (...), Błaszczyk Jerzy, Bialoń Johan.

Obecnymi byli Andreas Cieślar, Johan Lanc, Paul Chwastek, Andreas Mitrenga, Jerzy Lipowczan. Przewodniczący Jan Sztwiertnia zamknął posiedzenie o godzinie 6 tej Wieczór.

Andrzej Mitrenga
sekretarz

13

Protokoł

z Posiedzenia zarządu Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 17-go Maja 1897

Przewodniczący Johann Sztwiertnia otworzył posiedzenie z następującą Porządkę dzienne. 1. Odczytanie Protokołu, 2. Wnioski, 3. Wpis nowych członków.

Andreas Cieślar stawia wniosek żeby fotografie naszych Posłów zakupić do Stowarzyszenia z kasy Spółkowej. Wniosek jedno głośnie został przyjęty. Andreas Cieślar stawia Wniosek żeby 10 Sztuk książek z Biblioteki dać do oprawy. Wniosek jedno głośnie dostał przyjęty.

Andreas Cieślar stawia wniosek żeby każdą Niedzielę jeden z Wydziału trzymał Inspekcjy w Stowarzyszeniu. Wniosek jedno głośnie przyjęty. Andreas Mi-

trenga stawia wniosek żeby kupić do Stowarzyszenia Tabule co ma służyć do pisania kiedy się zgromadzenie odebędzie i który trzyma inspekcję. Wniosek jedno dostał przyjęty.

Następujący wpis nowych Członków. Makula Ludwig, Wilk Karl, Kaleta Albert, Łyżbicki Adam, Niemietz Jerzy, Holeksa Johann, Giela Paul, Drozd Jerzy, Cieślars Johann, Cichy Paul, Pilch Jerzy, Berger Emanuel, Szarzec Paul, Mendrek Johann, Lipowczan Johann, Malich Andreas, Wojnar Andreas, Wilczek Jozef, Wawrzyk Johann, Krzok Jozef, Niemczyk Johann, Matloch Adam, Wrzeczionko Paul, Pilch Adam, Niemczyk Jerzy, Raszka Paul, Ferfecki Johann, Polok Paul, Kohot Paul, Galuszka Wincenz, Pilch Paul, Mrozek Johann, Szkaradnik Paul.

Obecnymi byli Johann Lanc, Andreas Cieślars, Śliwka Johann, Czyż Jerzy, Mitrenga Andreas, Chwastek Paul.

Po wyczerpaniu porządku dziennego zamknął Przewodniczący posiedzenie o godzinie 8 smej Wieczór.

Sekretarz Andreas Mitrenga

14

Protokoł

z Posiedzenia zarządu Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 7-mego Listopada Roku 1897.

Przewodniczący Johann Sztwiertnia otworzył posiedzenie z następującem porządkiem dziennem. 1. Punkt odczytanie protokołu, 2. punkt wnioski.

Andrzej Cieślars stawia wniosek żeby darować stowarzyszeniu ogólnozawodowemu w Wiśle dzwonek. Wniosek dostał przyjęty. Następujący punkt drugi wpis nowych członków. Podzorni Paul, Pinkas Jan, Niemczyk Paul, Wojnar Andrzej, Cieślars Andrzej, Lazar Paweł, Lipowczan Jan, Jaworek Jan, Pustowka Paweł, Brajer Jan, Nowak Jerzy.

Obecnymi byli Jerzy Lipowczan, Cieślars Andrzej, Czyż Jerzy, Śliwka Jan, Lanc Jan. Po wyczerpaniu porządku dziennego zamknął Przewodniczący posiedzenie o godzinie ~ osmej wieczór.

Andrzej Mitrenga.

15

Protokoł

z Posiedzenia Wydziału Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 9-tego Stycznia Roku 1898.

Przewodniczący Jan Sztwiertnia otworzył posiedzenie z następującą porządkiem dziennem. I. Punkt wnioski, II punkt wpis nowych członków.

Jan Sztwiertnia stawia wniosek żeby zakupić Automat wartości 145 zł wniosek większością głosów dostał przyjęty Dalej przystąpiono do punktu drugiego: wpis nowych Członków, Cholewa Jan. Po wyczerpaniu porządku dziennego zamknął Przewodniczący posiedzenie o godzinie 10 przed południem.

Obecnymi byli Andrzej Cieślars, Śliwka Jan, Lipowczan Jerzy, Stec Jan, Czyż

Jerzy, Chwastek Paweł, Lanc Jan.
Andrzej Mitrenga

16

Protokoł

z Walnego zgromadzenia Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 30-tego Stycznia Roku 1898.

Przewodniczącego zastępcą Jerzy Lipowczan otworzył zgromadzenie z następujące porządke dziennem. 1. Punkt zagajenie, 2.gi Odczyt, 3. Wybory do zarządu, 4. Wnioski.

Po zagajeniu udzielił Przewodniczący głosu Towarzyszowi Sojkowi z Bielska który wygłosił odczyt na temat znaczenia korzysci stowarzyszeń i zaznaczył co może zrobić dobry zarząd dla Stowarzyszenia. Nastempnie przystąpiono do wyboru. Przewodniczącym wybrano Towarzysza Jana Sztwiertnię, Zastępcę Jerzego Lipowczana, Sekretarzem Andrzeja Mitrengę, Zastępcą Jana Steca, Kasyera Jerzego Czyża, Zastępcą Paul Chwastek, Rachmistrz Andrzej Cieślar, Bibliotekarz Jan Śliwka, Zastępcą Jerzy Niemiec.

Do Komisye Kontrolujacej wybrano Jana Cholewę, Jan Kohot, Jan Żarłok.

Andrzej Mitrenga postawił wniosek czy się zgadzają na dotychczasową wkładkę miesięczną to jest 30 centów miesięcznie jedno głośnie uchwalono.

Jan Kohot postawił wniosek ile dać zapomogi Członkowi, który jest bez pracy. Zgromadzenie jedngłośnie uchwaliło zapomogi 2 zł na tydzień do 6 tygodni. Andrzej Mitrenga postawił wniosek ile się ma płacić do Bielska na kosza zgromadzeń, uchwalono jedngłośnie 5 zł na Miesiąc, do trzech Miesiący. Franciszek Sojka stawia wniosek, żeby wybrać delegata na zgromadzenie do Bielska, zgromadzenie uchwaliło wysłać Andrzeja Mitrengę z nagrodą na podróż 3 zł.

Po wyczerpaniu porządku dziennego zamknął zastępcą przewodniczącego zgromadzenie o godzinie 5 tej wieczor

Sekretarz Andrzej Mitrenga.

17

Protokoł

z Posiedzenia zarządu Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 11 -tego Kwietnia Roku 1898.

Przewodniczący Jan Sztwiertnia otworzył posiedzenie z następującą porządkę dzienne. I. punk Odczytanie Protokołu z Walnego zgromadzenia, II punkt wnioski, III ponk wpis nowych członkow.

Andrzej Mitrenga stawia wniosek żeby zakupić na zachowanie blotow od Automatu kastlik- robotę tę oddano Stolarzowi Wałachowi wniosek dostał przyjety. Jan Sztwiertnia stawia wniosek żeby dać zrobić ramek na Obraz Bolesława Czerwyńskiego, jedno głośnie przyjeto. Andrzej Cieślar stawia wniosek żeby ofiarować 1 zł na zapomoge straży ogniowej wniosek przyjety. Sztwiertnia Jan stawia wniosek żeby jeszcze 1 zł ofiarować straży ogniowej wniosek nie dostał przyjety. Jerzy Czyż stawia wniosek żeby do Bielska płacić od pierwszego Apryla 4 zł

Miesięcznie, jedno głośnie przyjęto. Andrzej Mitrenga stawia wniosek ażeby co dwa miesiące odbyło się wydziałowe posiedzenie za staraniem przewodniczącego Jana Sztwiertnie. Przyjęto.

Przystąpiono do punktu trzeciego, to jest przyjęcia nowych członków, Błaszczuk Paweł, Budny Jan, Czyż Paweł, Holeksa Paweł, Plinta Jan, Kolarczyk Jan, Andrzej Śliwka, Korcz Józef, Chmiel Jan, Hechter Józef.

Obecnymi byli Jerzy Czyż, Paweł Chwastek, Jerzy Lipowczan, Jan Ślifka, Andrzej Cieślar.

Po wyczerpaniu porządku dziennego zamknął przewodniczący posiedzenie o godzinie 1/2 dwunastej przed południem.

Andrzej Mitrenga.

18

Protokoł

Z posiedzenia zarządu Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 14 -tego Maja Roku 1898.

Przewodniczący Jan Sztwiertnia otworzył posiedzenie z następującą porządkę dziennem. 1. punkt odczytanie Protokołu z posiedzenia zarządu, 2 punkt wnioski, 3 punkt wpis nowych członków.

Jan Sztwiertnia postawił wniosek żeby nadal sie płaciło 5 zł, wniosek uchwalono jedno głośnie. Jan Sztwiertnia stawia wniosek ażeby Jerzemu Gibcowi który już długi czas jest chory dać zapomoge dostało uchwalono 5 zł.

Andrzej Cieślar postawił wniosek żeby Janowi Sztwiertni zakupić książkę która ma służyć na podpis zwolującego wydziału wniosek przyjęty. Andrzej Mitrenga stawia wniosek żeby Gazet więcej pobierać dostało uchwalono o (dziesięć) 10 sztuk Równości więcej i Prawa Ludu tagże o 10 sztuk więcej. Jerzy Czyż stawia wniosek żeby kupić skrzynkę na zachowanie klucza od Automatu. ta skrzynka ma być zachowana w kasie i od kasy ma mieć jed. Członek wydziału klucz i od skrzynki znow kto inny wniosek przyjęty Na wniosek Andrzeja Mitrengi uchwalono klucz od Automatu oddać Pawłowi Chwastkowi.

Dalej przystąpiono do pąktu trzeciego, to jest wpis nowych członków, Paul Bynek, Lipowczan Michał, Stefek Jan, Wiśniowski Anton, Slatyński Franciszek.

Obecnymi byli Andrzej Cieślar, Jerzy Czyż, Jerzy Lipowczan, Jan Niemietz, Paul Chwastek, Jan Śliwka.

Po wyczerpaniu porzrdku dziennego zamknął Przewodniczfcy posiedzenie o ~ osmej wieczór.

Sekretarz

Andrzej Mitrenga

19

Protokoł

z posiedzenia zarządu Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 6 -tego Czerwca roku 1898. .

Przewodniczący Jan Sztwiertnia otworzył posiedzenie z następujące porządkie dziennem. 1. punkt uchwała dla (2) dwóch podróżujących członków zapomoge. Jerzy Czyż postawił wniosek żeby dać zapomoge po 2 zł Pawłowi Sztwiertniowi i Janowi Budnemu, jedno głośnie uchwalono.

Obecnymi byli Andrzej Cieślak, Jerzy Czyż, Jerzy Lipowczan, Jan Śliwka.
Przewodniczący zamknął zgromadzenie o godzinie dziewiątej wieczór.

Andrzej Mitrenga

20

Protokoł

Z posiedzenia zarządu Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 29 Czerwca Roku 1898.

Przewodniczący Jan Sztwiertnia otworzył posiedzenie z następujące porządkie dziennem. I. Odczytanie protokołu z pierwszego posiedzenia, II. Wnioski, III. Wpis nowych członków.

Andrzej Mitrenga stawia wniosek żeby dać zapomoge Pawłowi Staszowski z powodu choroby. Jan Sztwiertnia stawia wniosek, żeby dać Pawłowi Staszowski 5 zł, wniosek jedno głośnie uchwalono. Dalej przystąpiono do punktu trzeciego. Sikora Michał, Gurka Piotr.

Obecnymi byli Jerzy Niemietz, Jan Śliwka, Jerzy Lipowczan, Jerzy Czyż, Andrzej Cieślak.

Po wyczerpaniu porządkie dziennego zamknął przewodniczący zgromadzenie o godzinie 11 przed południe.

Sekretarz Andrzej Mitrenga

21

Protokoł

Z posiedzenia zarządu Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 28 Listopada Roku 1898.

Przewodniczący Jan Sztwiertnia otworzył posiedzenie z następujące porządkie dziennem. I. punkt Odczytanie Protokołu z ostatniego posiedzenia, II Punkt Wnioski, III Punkt wpis nowych Członków.

Andrzej Cieślak postawił wniosek żeby dać Jerzemu Gibcowi zapomoge który już jest długi czas chory uchwalono jedno głośnie 3 zł reński dać zapomogi Jerzemu Gibcowi. Jan Sztwiertnia stawia wniosek żeby zakupić 2 obrazy, jeden Karola Marksa i Ferdinand Lasalle, jedno głośnie wniosek uchwalono.

Andrzej Mitrenga postawił wniosek żeby zakupić kilka nowych książek do Biblioteki wniosek jedno głośnie przyjęty.

Dalej przystąpiono do punktu trzeciego to jest wpis nowych członkuw, Szczepański Jozef, Grynia Jozef, Kuczera Andrzej, Wałach Paweł, Lipowczan Jerzy, Molisz Andrzej, Szczuka Paweł, Wolny Karol.

Obecnymi byli Jerzy Czyż, Jan Śliwka, Andrzej Cieślak, Jerzy Lipowczan, Jerzy

Niemietz.

Po wyczerpaniu porządku dziennego zamknął Przewodniczący Posiedzenie o godzinie ~ dziewiętej wieczor.

Sekretarz

Andrzej Mitrenga

22

Protokoł

z walnego zgromadzenia Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 19-tego Lutego Roku 1899.

Przewodniczący Jan Sztwiertnia otworzył zgromadzenie z następującem porządkiem dziennem. Punkt I przeczytanie Protokołu z ostatniego walnego zgromadzenia, punkt II sprawozdanie s kasy, punkt III odczyt, IV punkt wybor zarządu i wnioski członkow.

Następnie Sekretarz Andrzej Mitrenga przeczytał protokoł z walnego zgromadzenia z Roku 1898. Kasyer Jerzy Czyż przeczytał sprawozdanie z kasy za Rok 1898.

Dalej przystąpiono do punktu trzeciego. przewodniczący Jan Sztwiertnia udzielił głosu Franciszkowi Sojkowi z Bielska który w dość długim odczycie mowił o znaczeniu i korzyści stowarzyszenia i napietnował tych członkow co sie nie trzymają wporządku i zaniedbują swoja powinność co sie tyczy stowarzyszenia. Dalej przystompiono do punktu IV to jest wybór nowego zarządu. Przewodniczące wybrano Jana Sztwiertnię, jego zastempcą Jerzego Błaszczyka, sekretarze Andrzeja Mitrengę, zastempcą Jana Kiszę, Kasyere Jerzego Czyża, jego zastempcą Adama Matlocha, Rachmistrz Andrzej Ciešlar, Bibliotekarz Jerzy Niemietz, zastempca Jan Śliwka.

Po zakończonem wyborze uchwalono wkładki Członkow ty same co przesłęgo Roku to jest 60 Helerow na Miesiąc i do tego jeszcze 2 helery każdy miesiąc z jednego Członka na komisye dla Galicye i Śląska. Dalej uchwalono 2 zł na tydzień dla tych członkow którzy są bez prace na czas ograniczony to jest w przeciągu 6 tygodni. Przewodniczący Jan Sztwiertnia się zapytuje ile dać zapomogi podróżującym. Jerzy Czyż postawił wniosek dać podróżnem 1 koronę, wniosek dostał przyjęty po wyczerpaniu porządku dziennego zamknął Przewodniczący Jan Sztwiertnia zgromadzenie o godzinie 11 nastej przed południe

Sekretarz

Andrzej Mitrenga

23

Protokoł

z Posiedzenia zarządu Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 22 Lutego Roku 1899.

Porządek dzienny jest z nastempujący I. ponk przeczytanie Protokołu z ostatniego posiedzenia, II punk uchwała płacy miesięcznej do Centralnego Stowarzy-

szenia w Bielsku, III ponk Wnioski, IV punk wpis nowych członków.

Przewodniczący Jan Sztwiertnia postawił wniosek 5 zł płacić do Bielska jedno głośnie uchwalono i te pieniądze mają się posyłać do Stowarzyszenia. Tow. Andrzej Cieślar stawia wniosek żeby pobierać 5 Sztuk Gazety tzw. Ciegi ze Lwowa wniosek dostał przyjęty. Tow. Andrzej Mitrenga postawił wniosek żeby z każdego nowych książek co są ogłoszone w Naprzodzie czyli w Równości z każdego braku zakupić jedno do Biblioteki wniosek dostał przyjęty. Następnie przystompiono do punktu czwartego to jest wpis nowych Członków: Czyż Paul, Cieślar Jerzy, Herczyk Jerzy. Obecnymi byli Cieślar Andrzej, Błaszczuk Jerzy, Kiswa Jan, Czyż Jerzy, Niemietz Jerzy, Śliwka Jan.

Po wyczerpaniu porządku dziennego zamknął Przewodniczący posiedzenie o godzinie 9 wieczor.

Sekretarz

Andrzej Mitrenga

24

Protokół

Z posiedzenia zarządu Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 3 ciego Lipca roku 1899.

Przewodniczący Jan Sztwiertnia otworzył zgromadzenie z następującą porządkę dzienne. I punkt Odczytanie Protokołu z ostatniego posiedzenia, II ponk Wnioski, III ponkt wpis nowych Członkow.

Jerzy Niemietz postawił wniosek żeby odbyć wydziałowe posiedzenie każdego Miesiąca w pierwszą sobotę po pierwszą, wniosek dostał jedno głośnie przyjęty. Przewodniczący Jan Sztwiertnia postawił wniosek żeby Staszкови Paulowi młodemu dać pomoc pieniężną (z powodu choroby – przekreślono). Jerzy Czyż postawił wniosek żeby dać Staszкови 5 zł i wniosek dostał jedno głośnie uchwalony. Andrzej Mitrenga postawił wniosek żeby Poliphon sprzedać ponieważ dochody są małe i z powodu tego nima Stowarzyszenie żadnych korzyści te dochody Poliphonu zaledwo reparaturę mogą pokryć i wszyscy się jedno głośnie zgodzili żeby Poliphon był sprzedany ale pod takim warunke taniej ni jak 100. reński jak tyle żaden nie da tak się będzie trzymał dalej i nieco blatow się musi dokupić ponieważ te stare są już moc popsute.

Dalej przystampiono do ponktu trzeciego to jest wpis nowych członkow Kubała Jerzy, Larysz Paul, Górniok Paul.

Obecnymi byli Cieślar Andrzej, Niemietz Jerzy, Kiswa Jan, Czyż Jerzy.

Po wyczerpaniu porządku dziennego zamknął Przewodniczący posiedzenie o godzinie 8. smej wieczór.

Sekretarz

Andrzej Mitrenga

Protokoł

Z posiedzenia zarządu Grupy miejscowej w Ustroniu z dnia 5- tego Listopada Roku 1899.

Przewodniczący Jan Sztwiertnia Otworzył posiedzenie. Porządek dzienny I Punkt przeczytanie protokołu z ostatniego posiedzenia, II punkt wnioski, III punkt wpis nowych Członków.

tow. Adam Matloch postawił wniosek, żeby dać zapomoge Jerzemu Niemcowi z powodu, że był jeden tydzień bez pracy 2 zł jednogłośnie uchwalono.

Dalej przystopiono do punktu trzeciego to jest wpis nowych członków Bjałoń Jerzy, Gajdzica Johann, Mitrenga Johann. Obecni byli Cieślak Andrzej, Niemietz Jerzy, Śliwka Johann, Matloch Adam.

Po wyczerpaniu porządku dziennego zamknął Przewodniczący Jan Sztwiertnia posiedzenie o godzinie ósmej wieczor.

Sekretarz

Andrzej Mitrenga

Przypisy:

¹ Muzeum Hutnictwa i Kuźnictwa w Ustroniu (dalej MHiK), Dokument o powstaniu huty z 1771 r., sygn. 179.

² B. Hoff: Lud cieszyński, obraz etnograficzny, Warszawa 1888, s. 14.

³ Domanen Kaiserl. und. Königl Hoheit der hehren Erzherzogs Friederich verwaltungs- -Gebiet der Kammer Teschen in osterr. Schlesien, Teschen 1895, s. 213-215.

⁴ J. Chlebowczyk: Dwa wieki Kuźni Ustroń, Katowice 1972, s. 108-110.

⁵ Ibidem, s. 107-112.

⁶ MHiK, Protokoły z posiedzeń Grupy Miejskowej Austriackiego Związku Metalowców w Ustroniu, sygn. 74.

⁷ Ibidem, Zob. też. J. Chlebowczyk: Dwa wieki.. s. 109.

⁸ MHiK, Protokoły z posiedzeńprot. z 18 III 1894 r.

⁹ „Robotnik Śląski” nr 16 z 22 IV 1910, s. 5; J. Chlebowczyk, Dwa wieki...s. 112-113.

¹⁰ Na podstawie protokołów z lat 1894 – 1908.

¹¹ Ibidem.

¹² Fragmenty pamiętników robotników: „Od 1.11. 1901 pracuje się na I szychty(...) Wielki brak pracy. Ludzi przez połowę rozpuszczono z fabryk”, MHiK, Pamiętnik Jana Tomiczka, sygn. 158; „Zdarzyło mi się w r. 1903, że pewnego dnia majster mój (...) powiedział mi: Nie mam ci dziś dać, co do roboty. Przyjdź za tydzień”. J. Wantuła: Pamiętniki, Ibidem, sygn. 25. Zob. też: L. Szkaradnik: Pamiętnik sprzed wieku, „Gazeta Ustrońska”, nr 8 z 1996, s. 5; Idem: Ze wspomnień Jana Wantuły o ustrońskiej fabryce. Ibidem nr 16 z 1997, s. 6; Idem: Pamiętniki robotników miejscowej fabryki, „Kalendarz Ustroński”, Ustroń 1999, s. 195-202. Na temat zamknięcia fabryki: „Robotnik Śląski”, nr 46 z 12 XI 1909, s. 1-2.

¹³ Komplet „Równości” z lat 1897-1901 oraz „Robotnika Śląskiego” z lat 1904-1939 (z brakami w latach 30-tych) znajduje się w Książnicy Cieszyńskiej. W Ustroniu pracowało

kilku korespondentów cieszyńskiej prasy robotniczej. Oto przykład relacji: „Robotnicy zatrudnieni w śrubiarni w arcyks. Fabryce maszyn skarżą się na samowolę majstrów i inżynierów przy obliczaniu akordów. Robotnicy od dawna zupełnie słusznie domagają się książeczek akordowych. (...) Położenie kowali w kuźni we fabryce maszyn z każdym dniem staje się coraz gorszym. We fabryce całej w Ustroniu dzieją się ogromne nieporządki, a największe przez niedozór i złą wolę starszego majstra Spusty. Już przez trzy miesiące przed Nowym Rokiem i teraz ciągle jest u nas wielki brak pracy – ale tylko dla porządných robotników... Szpicle, donosiciele i piętygryzy Spustowe nie czują tego braku”. „Równość” bardzo często opisywała w dosadnym stylu jednostkowe przypadki krzywd, broniąc interesów poszkodowanych, „Równość” nr 3 z 15 I 1899; nr 3 z 26 I 1901. Zob. też: „Robotnik Śląski” nr 20 z 16 IX 1904, s. 3.